

FUZINE BAKRA V ILIRSKI BISTRICI IN TRŽIŠKI KOSARJI

DR. VLADO VALENCIČ

L. 1780 je Matej Vilhar (Willcher, Wilcher), zakupnik kamestralnega gospostva Postojna, kupil v Ilirski Bistrici vodno žago od nekega Samse, ki je bil podložnik postojnskega gospostva, in je prosil deželno glavarstvo, da mu dovoli iz žage napraviti fužine za baker. Dne 4. avgusta 1780 mu je deželno glavarstvo izdalo zaproseno dovoljenje, potem ko je finančna uprava (Banco Gefällen Administration) izjavila, da postojnsko gospostvo, ki je bilo kamestralno in je spadalo v področje omenjene uprave, nima nikakih pomislekov zoper postavitev fužin. Ko je višje rudarsko sodišče v naslednjem letu pregledovalo železarske obrate v Tržiču, so se tamkajšnji kosarski mojstri pritožili, češ da nameravata lastnika fužin bakra v Ilirski Bistrici, Matej Vilhar in Janez Beniger (Wenniger), v svojem obratu izdelovati tudi kose in motike. Do tedaj je veljalo, da so se glede postavitve novih železarskih obratov v deželji zaslišali kosarski mojstri in vsi drugi železarji. V tem primeru pa se to ni zgodilo. Ker prodaja takih železarskih izdelkov zaostaja, jim je veliko na tem, da se ne postavijo novi obrati za izdelovanje kos in motik, in prosijo, da se obrat v Bistrici ustavi, to pa tem bolj, ker dvomijo, da ima dovoljenje dvorne komore. Rudarsko sodišče je o tem obvestilo deželno glavarstvo ter je pripomnilo, da v njegovem arhivu ni dovoljenja ne za fužine bakra ne za izdelovanje kos in motik ter tudi višji rudarski sodnik nič ne ve o tem. Po najvišji resoluciji od 26. maja 1780 ter po Karlovem in po Ferdinandovem rudarskem redu pa je za postavitev novih fužin in podobnih obratov potreben vladarjev pristanek in njegovo posebno pismeno dovoljenje. Zato naj deželno glavarstvo preišče, kaj je na stvari, nato pa kršitelje kaznuje na telesu in premoženju po čl. 6 Ferdinandovega rudarskega reda, da se zagotovi red in upoštevanje omenjenih resolucij. Deželno glavarstvo je po prejemu te vloge naročilo okrožnemu glavarstvu v Postojni, naj za sedaj takoj ustavi morebitni obrat za izdelovanje kos in motik, zasliši oba

lastnika fužin in mu o rezultatih poroča. V svojem odgovoru je postojnsko okrožno glavarstvo sporočilo, da Vilhar zanika namen, da bi izdeloval kose in motike in označuje to kot prazno govorico. Priznal pa je, da je postavil fužine bakra, za kar ima dovoljenje. Omenil je tudi, da je sam lastnik fužin, kajti Janez Beniger ni k stroškom nič prispeval.

Deželno glavarstvo je svoje ugotovitve sporočilo višjemu rudarskemu sodišču. Toda zadeva s tem še ni bila končana. Oglasila se je dvorna komora, ki jo je najbrž rudarsko sodišče o vsem obvestilo, in je zahtevala pojasnila, kako je moglo biti izdano dovoljenje za fužine bakra, kljub temu, da ni bilo zaslišano višje rudarsko sodišče. Deželno glavarstvo je 15. marca 1782 odgovorilo, da je bilo dovoljenje izdano na podlagi dvornega dekreta z dne 14. oktobra 1768 in patenta, izdanega v Ljubljani 11. novembra istega leta glede postavitve fužin bakra. Ker ni bilo zadostnih razlogov zoper Vilharjevo prošnjo, mu je bilo dovoljenje izdano brez zaslišanja rudarskega sodišča, ki se je zdelo odveč in bi tudi rešitev po nepotrebem zavleklo. Deželno glavarstvo je zaključilo svoje poročilo s pripombo, da se ne zaveda, da bi zagrešilo pri tem kakšno napako. Dvorna komora se je s tem pojasnilom zadovoljila; odgovorila je, da ima Vilharjevo dovoljenje za izvršeno stvar in pri tem naj ostane, v bodočih primerih pa je treba, kjer gre za postavitev novih fužin in železarskih obratov, vedno zaslišati višje rudarsko sodišče. Če pa se pojavijo pomisleki glede porabe lesa in premoga, je treba zadevo predložiti dvorni komori. Po prejemu te rešitve je deželno glavarstvo na kratko obvestilo višje rudarsko sodišče, da je dvorna komora potrdila Mateju Vilharju izdano dovoljenje.

VIR

DAS Kamera in reprezentanca, Montanist. Lit, K Num. 1, Volum. 1, Kupferhammer in dem Dorf Feistritz in der Pfarre Dornegg.

ELEKTRO - NOVO MESTO

U P R A V A

Novo mesto